

GANZ ÁBRAHÁM SZEREPE AZ 1848-AS SZABADSÁGHARC IDEJÉN

Ganz insde -
Lombor

Ganz Ábrahám 1814. november 6-án született Svájcban, a Zürich melletti Embrachban, mint egy egyszerű református kántortanítónak, Ganz Ulrichnak gyermeke.

A család régi svájci, polgári család volt, őseiket évszázadokra visszamenőleg ki tudták mutatni. Életrajzát számtalan leírás, lexikon ismerteti, így arra jelen tanulmány nem tér ki. Célszerű viszont ismertetni a szabadságharc idejében tanúsított magatartását, hazafiasságát, mivel ezzel kapcsolatban viszonylag kevés irodalom jelent meg.

Vándorévei során 1840 őszén azt írja Bécsből az őt hazahívó apjának, hogy a Habsburg birodalomban szándékozik letelepedni, amint erre alkalom nyílik. Jó alkalom volt erre, amikor hallotta, hogy Magyarországon, Pesten szakmunkásokat keresnek egy épülő gőzmalom gépeinek szereléséhez. Ganz is jelentkezett, és így került Pestre 1841 augusztusában. Hamar észrevette, hogy az országnak számottevő ipara nincs, különösen a saját szakmai területén, az öntőiparban. Megismerkedett az iparosodást elősegítő társadalmi mozgalmakkal. Megismerte a reformkorszaknak két halhatatlanját, Széchenyi Istvánt és Kossuth Lajost.

Gyáralapítása után nehezen indult be üzeme, melynek áthidalása érdekében Kossuth Lajoshoz fordult, aki átírt Széchenyihez, és így megoldotta a nehézségeket. Az 1846-os harmadik iparmű kiállításon már sikereket ért el, elsősorban kályháival, így elnyerte a kiállítás ezüst és József nádor bronz érmét. Ganz a nyereség nagy részét üzem bővítésre, valamint nyersanyagszükségletének fedezésére használta fel.

1848-ban, a szabadságharc évében a Honvédségi Bizottmánytól felszólítást kapott a hadianyag gyártás megszervezésére. Ganz az ágyúgyártást vállalta. Ekkor 60 embert foglalkoztatott, akikkel megszervezte az ágyúgyártást. 1848 novemberében készült el az első 4 ágyú, majd később 6 db öntésére került sor, de ezeket az osztrák csapatok lefoglalták. Buda visszavétele után ismét megindult a gyártás. A pesti ágyúműhely teljesítőképessége heti 6 db ágyú, míg a budainak heti 3 db ágyú volt. Az öntések a Honvédelmi Minisztérium Tűzorségi Osztályának 1849. június 19-i feljegyzése szerint jók voltak. A Ganz gyárban készült ágyúk csövére a „Ne bántsd a magyart!” feliratot vészték.

Az ágyúgyártás tovább folytatódott, egészen az osztrák csapatok benyomulásáig. Hiányos adatok alapján összesen 22 ágyú, illetve ágyúcső készült el. Ganz érdeme, hogy nem törődött azzal, hogy ezért felelősségre vonhatják. Svájci származása ellenére kiállt a magyar szabadságharc és Kossuth Lajos mellett. Nem felejtette el, hogy kezdetben éppen Kossuth segített neki. Előbbiek megítélésénél nem szabad elfelejteni, hogy világhíres üzeme mellett a magyar nép szabadságáért és jólétéért, valamint függetlenségéért az ágyúk hangjával írta be nevét a magyar nép történelmébe.

Ganz Ábrahám 1849. október 24-én nősült meg. Heisz Lőrinc pesti késes mester leányát vette el feleségül. Nem sokáig örülhetett házasságának, mert néhány nappal az esküvő után a hírhedt Újépületbe vitték, ahol osztrák katonai bíróság elé állították.

A rendőrség Máder budai polgár feljelentésére indította meg a nyomozást, melynek alapján jelentős mennyiségű hadiszert és gyártásukhoz szükséges

anyagokat fedeztek fel és foglaltak le. A vizsgálat hónapokon át tartott, míg 1850. augusztus 12-én meghozták az ítéletet.

„Hadiörvényszéki ítélet:

Ganz Ábrahám, született Embrachban, Zürich Kanton, Svájc. 34 éves, református, nős, gyermektelen, a budai fém- és vasöntőde tulajdonosa, aki a törvényesen megállapított tényállás mellett beismerésben van. 1850. március végéig öntődéjének anyagkészlete között 6 db idegenszerű, különféle ürméretű vas-ágyúcsövet, 60 font fémtörödéket, 1659 font rezet és 12144 font gránát- és bombarepeszt, tömör és üreges golyókat őrzött meg. Szóbeli tárgyalás és szabályszerű kihallgatás után egyhangú szavazással azon ítélet hozatott, hogy a szabadlábon levő Ganz Ábrahám vádlott lőszer és más kincstári vagyon be nem szolgáltatása miatt öxellenciája, báró Haynau császári királyi udvari tszngy, 1849. július 20-i kiáltványa és az 1849. és 1850. hirdményei szerint, azon körülmény tekintetbe vételével, hogy a rendelkezésre álló értesülések szerint az ágyúcsövek átmenetileg teljesen használhatatlanok, és csak átolvasztásra alkalmasak, s mivel az átvett löszerek között csak nagyon kevés használható lövedék volt található, és az egyéb enyhítő körülményre tekintettel hat heti fogsággal büntetendő.

Pest, 1850. augusztus 12-én”

Alatta: „Ganz Ábrahámra kiszabott büntetés kegyelmi úton elengedtetett.”

Pest, 1850. augusztus 16. (aláírások)

Kihirdetve Pesten, 1850. augusztus 17-én

(olvashatatlan aláírás)

Téves tehát az a köztudatban elterjedt megállapítás, hogy Ganz Ábrahám 1848/49-es magatartása miatt több évi várfogságot szenvedett.

Ganz Ábrahám szülőhazájának, Svájcnak és választott hazájának, Magyarországnak történelmében sok közös vonás van, elnyomójuk is – aki ellen évszázadokon át harcoltak – ugyanaz volt: a Habsburg ház. Így érthető, hogy Magyarországot is nemcsak megszerette, de mindig híven szolgálta. Az a hagyomány maradt róla, hogy idehaza mindig magyar ruhában járt.

Jó meghatározás az életéről megjelent irodalomban az alábbi: A svájci falusi tanító bibliai nevű fia, a vándorló öntőmunkás, Széchenyi öntőmestere, a gyáralapító, Kossuth Lajos pártfogoltja, a forradalom és a szabadságharc után elítélt, majd kegyelemben részesült ágyúöntő, bánya- és kohótulajdonos, a kereskedelmi vállalkozó, a zseniális feltaláló, a kiváló pénzember, az ismeretlen, aki világhiállításokon díjakat nyert a mamutvállalatok előtt, a munkások részére kórházat létesítő és nyugdíjat adó gyáros, a magyar ipar egyik legjelentősebb üzemének alapítója.

Végrendeletében örököseinek utolsó akaratában meghagyta, hogy a gyár tisztviselőit és munkásait fizetésük garantálásával hagyják meg állásaikban.

A Ganz gyár a közelmúltban ünnepelte 150. éves jubileumát (1844-1994), mely idő alatt bebizonyosodott, hogy gyártmányai nemcsak hazánkban, hanem az egész világon hírnevet szereztek.

Suba Gábor